

Kako soustvarjati svetovno kulturno krajino?

Primož Jesenko

Pojem kulturne diplomacije ni sinonim za avantgardo, a vendar morajo biti njeni tvorci vselej korak pred resničnostjo ter tako (in le tako) ostati relevantni. Pri tem ostane vprašanje “kaj se dogaja s Slovenijo”, z njeno socialno in politično sliko, manj bistveno ozadje. V sestavljanju kombinacij, ki naj bi dosegle stik, so vpadljivo drzni pristopi manj priporočljivi, saj utegne z njimi diplomatska misija spodleteti. Današnji (še zlasti zahodni) svet je v bistvu naraščajoče konservativno, preplašeno bitje, učinkovita diplomacija pa utrjuje ravno še neuhojene poti.

Ko kultura ni več alibi, ki bi združeval politike na premierah, otvoritvah razstav ali športnih manifestacijah in v tovrstnih ambientih rahljal bilateralna nesoglasja (kot v času Jugoslavije ali Gibanja neuvrščenih), pa kulturna politika EU (katere del je Slovenija) budi skepso, saj financira tudi “projekte kar tako”, proglašča častne “ambasadorje”, se uglašuje na sredinsko mero, ki ekstremske navzgor in navzdol poreže, ali se v svojem zavzemanju za medkulturni dialog izmika konfliktnim temam. Delno tolažilo je dejstvo, ki je značilno za moderno razumevanje statusa kulture, namreč da le redko kdo še verjame v kulturo kot dekoracijo. Kaj natanko politika želi, pa ostaja dostikrat misterij, ki priključuje skomig z rameni. Smer umetnosti največkrat določijo avtonomni umetniki sami. Izkušnja kaže, da je med hotenji političnih instanc in stvarnim odtisom, ki ga kultura pušča med ljudmi, vse težje postaviti enačaj. Presoje domače kulturne politike, če

nanje pogledamo skozi prizmo strokovnih komisij, so sprožale cinične komentarje že pred leti, zdaj pa so pomisleki prešli v brezup. Ta običajno analizira socialni in politični okvir, ki določa ekonomske pogoje kulturne produkcije. Kaj dodati temu ducat let po priključitvi Slovenije EU, kaj se je spremenilo po vstopu na globalni trg umetnosti? In tudi do katere mere ima kultura za svoje porabnike še emancipatoren potencial?

Pa pustimo potrebo po spremembi ob strani, saj gre za zgodbo in iskanje alternativ, ki je brez konca. V tej številki Dialogov je nekaj prispevkov, ki zožijo pogled na dejansko stanje in se ukvarjajo tudi z vpetostjo slovenske kulture v tujino, kot jo doživljajo strategije diplomatske prakse. Od politike na mednarodnem parketu se namreč pričakuje, da deluje in ne le teoretizira brez upa zmage ali s temnim pogledom v očeh. Kaj to pomeni? Precej bolj preudaren (in bolj tvoren) korak od rotečega pogledovanja v nebo in jeze nad lastno revo je pristop v duhu stališča osrednje sogovornice v intervjuju te številke – ki izreče prepričanje, da Slovenija NI majhna, prav tako pa odstopi od splošnega prepričanja, da je sleherni poraz fatalen vzrok za potolčen umik v ozadje.

Številčna razširitev držav članic Evropske unije je seveda ogrozila preveč ognjevite debate o nacionalni identiteti in jih podredila skupnosti, tudi diktatom iz bruseljske prestolnice, še zlasti je to obveljalo za vsako od desetih novink ob pristopu leta 2004. Slovenija je to občutila precej radikalno, saj je svojo državnost prvič v zgodovini pridobila šele dobro desetletje pred tem, 1991, in so se je kot odrasle novinke deloma še držale plenice. Potreba po učinkovitem profiliranju svoje nacionalne identitete je vztrajno tlela v ozadju, hkrati pa je evrobarometer leta 2003 pokazal, da le 48 % tedanjih državljanov Evrope ve, da naj bi Slovenija maja 2004 pridobila polnopravno članstvo v EU.¹ Globalizacijski proces in glasna potreba po priznavanju kulturne različnosti je zelo kmalu trčila ob refleksi nerazgledanosti ali preproste odsotnosti interesa. Vsekakor pa se zdi resigniranost ob majhnosti svojega nacionalnega obličja ustrezna le, če nam kalimerovski refleksi preprečuje vitalistični elan. V resnici temu ni tako, nakaže v intervjuju diplomatka Alenka Suhadolnik.

Približamo se temu, kar je 2008. razbrala Alenka Pirman v svoji kolumni v *Večeru*: da je termin “promocije Slovenije v tujini” izrabljena fraza, ki so jo slovenski kulturni producenti in ustvarjalci presegli že pred časom.² Takšen razmislek je do neke mere podlaga in izhodišče diplomatske dejavnosti Alenke Suhadolnik. Hkrati pa drži tudi, da “je globalizirani svet v kontradikciji z izoliranim ustvarjalcem” – kot v zadnji številki *Razpotij*, časopisa humanistov Goriške, pove Vinko Globokar, referenčno ime glede vpetosti v svetovno kulturno prizorišče mimo nareka družbeno izmerjenih trendov. Imperativ se zdi prav nasproten. Kot pravi, zaupa (le) v posameznika.

Termin promocije kot opozarjanja na svojo kakovost je mogoče razumeti širše, kot kompleksen termin, ki sili v povezovanje in izhaja iz njega. Zdi se, da se je svet premaknil naprej od ambivalentnega zvena promocije k nečemu bolj stvarno oprijemljivemu. Naša sogovornica, ki se

1 Prim. Suhadolnik, Alenka. »Overview of the Slovene foreign cultural policy«; Foreign Cultural Policy in Europe. Institut für Auslandsbeziehungen e. V. <http://www.ifa.de/fileadmin/pdf/europanetz/suhadolnik.pdf>

2 Alenka Pirman: Evroambicija ni evrodosežek. *Večer*, 28. 6. 2008, str. 12.

s to dejavnostjo srečuje vsak dan in je ne prebira le iz naslonjača, teoretsko, jasno pove, da pri tem dolgoročnem nacionalnem podvigu ne gre za kaj tako prozaičnega, kot je izvoz slovenske kulture, ki naj državo prikaže svetu v čim lepši luči – sama že dlje organizira udeležbo Slovenije v soustvarjanju svetovne kulturne krajine na način profesionalnih sodelovanj, koprodukcij, združevanja moči. Dejavnost je smiselna in kaže rezultate natanko zaradi nevsiljive, bistrice poantiranosti, ki jo poganja. Ne gre namreč za enosmerno prodajanje samega sebe, prej za projekte, v katerih se ujame splet okoliščin, čeprav brez denarja, in se jih ne odkljuka zgolj za potrebe ministrstva. Zato Suhadolnikova tudi ne govori o vseh podpisanih in nepodpisanih meddržavnih sporazumih o sodelovanju (ali o faktografsko preverljivem usihanju sredstev za mednarodno sodelovanje, ki je golo dejstvo: podatki MZZ iz februarja 2015 pričajo o 30-odstotnem upadu sredstev v letih 2011–2014 na tej postavki). Suhadolnikova govori izključno o svojem delu in dosežkih, ki jih lahko otipa z roko in to omogoči tudi nam.

Tako imenovani norveški finančni mehanizem je že prispeval k izgradnji slovenske kulturne infrastrukture, tudi zaradi njega stoji denimo Mini teater. Da se ambiciozna agilnost norveških mednarodnih izmenjav, v tem primeru družbe *Ibsen International*, nadaljuje s spodbujanjem skrbi za razvoj dramskega pisanja tudi v krajih z nekoliko bolj podhranjeno kulturno infrastrukturo, pa pokaže izkušnja dramaturginje Vilme Štritof, ki je sodelovala kot ena od treh mentorjev, ki so zbrali osem (bolj ali manj izkušenih) piscev iz Evrope, Afrike, Azije, Severne Amerike ter jih na delavnicah dramskega pisanja na Kitajskem vključili v laboratorij oblikovanja besedil, ki so se tako ali drugače vezala na teme migracij in soočanja z migracijskimi tokovi. Norvežani si še lahko privoščijo odmik od evromehanizmov, evroambicij in evrodosežkov – ter omogočijo naslednji primer slovenske udeležbe v izgrajevanju prihodnje kondicije svetovne kulture, tokrat povsem mimo sredstev slovenske države. V tej luči kulturna vizija slovenske države torej obstaja kot odvisnost od prepuščanja naključju.

Zato smo poimenovali naslovni blok te številke vpetost slovenske kulture v svet. In pokazali na dva primera povezav, ob katerih govor o Sloveniji ni pripoved o agoniji potaplajoče se ladje.